

BUITEN

1^E JAARGANG N^O. 5.

ZATERDAG 15 JUNI 1907.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET LOO (ACHTERGEVEL).

REDACTIE:

HENRI VAN BOOVEN, te Hilversum, met medewerking van JHR. JAN FEITH en WILLEM MULIER.

MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwar-
ming, enz.) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBSCHRIJVING: DS. W.
BAX JR., WOUTER COOL, H. J. DAMMERMAN JR., J. W. HANRATH, PROF.
K. SLUYTERMAN, F. SMIT KLEINE, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG,
J. H. DE VEER, P. WESTBROEK.

BLOEMEN- EN MOESTUIN; (Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters).
K. BERENDSEN, JAC. B. BRINK, E. H. J. CUNAEUS, J. J. KRUYFF, A. SCHUTTEVAER,
E. TH. WITTE.

FOKKEN EN KWEEKEN: (Paarden, runderen, wolven, honden, pluimvee en
ander gevogelte, vissen, bijen): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY, J.
KOOIJMAN, CHR. H. J. RAAD, J. H. W. TH. REIMERS, S. SPANJAARD LZN.

FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, F. F. BRUYNING JR., MARIE BIJL, WOUTER
COOL, DR. A. J. M. GARJEANNE, G. A. M. GARJEANNE, R. TEPE.

HYGIËNE, (Tuinsteden) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL,
G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ, G. OOSTERBAAN.

LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-
CULTUUR: (Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.) L.
BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., V. R. Y. CROESSEN, S. R. VON FRANCK,
J. RINKES BORGER, J. Z. TEN RODENGATE MARISSSEN, A. J. VAN SCHERMBEEK,
C. G. SPENGLER.

LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDRAGEN: M. J. BRUSSE,
MEVR. A. BIJL-VAN SLOOTEN, BERN. CANTER, J. DAALDER DZN, HENRI M.
DEKKING, DREVES UITTERDIJK, DR. A. J. M. GARJEANNE, E. HEIMANS,
J. HORA ADEMA, DR. EDW. B. KOSTER, LODE BAEKELMANS, JOH. DE
MEESTER, HENRI MEIJER, P. TEUNISSEN, J. REDDINGIUS, F. DE SINCLAIR.

METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C.
SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.

SPORT: (Cricket, golf, hockey, kaatsen, lawn-tennis, voetbal, ijskolf (bandy), enz.;
paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien,
zeilen, zwemmen, vissen, watertochten; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.;
wedstrijden) H. F. ADAMS, LUIT. H. BIERMAN, J. COUCKE, PROF. P. H.
DAMSTÉ, W. H. R. VAN MANEN, W. WESTRA.

VOOR ONZE DAMES: MEVR. A. SMIT KLEINE-FASTRÉ.

INHOUD:

Houten	blz. 50
Peppel, Het golvende wijje, door J. H. de Veer	50
Het Loo, door H. V. B., geïllustreerd (wordt vervolgd)	blz. 49 en 51-52
De intocht, door Chr. H. J. Raad, geïllustreerd	55
Een praatje over hockey, geïllustreerd	56
Sport: Wedstrijden, door J. C.	58
Varia	58
De zomersnoei, door E. Th. W., geïllustreerd	59
Het braken ter vernietiging van onkruid	60

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve
men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeeling ontvangen worden. Te adresseeren
aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuijme vooral niet duidelijk
zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied
worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzuijken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding
van een annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

HOUTEN.

HOUTEN is het bedrijf der menschen, die in het voorjaar
de eikenknuppels van de schors ontdoen. Eikenschors
wordt, zooals ge weten zult, gebruikt bij de lederberei-
ding, wijl ze veel looizuur bevat. Wie nu per spoor
door Gelderland en Brabant trekt ziet aan de stations
hoog opgeladen wagons met schors op rangeerspoor staan. 't Is
het meest renderend product der wallen van eikenhakhout, die
onze zandgronden bezitten. En gaat ge door de bosschen in die
streken, dan treft ge er allicht houters aan, bezig in hun eenvoudig
bedrijf, dat ze zittend uitoefenen in de meest primitieve werk-
plaats, die men zich denken kan.

We willen er een voor u uitteekenen, zooals we hem zagen.

Tegen een walletje, juist waar een berkenlaantje begon, zat
hij halverwegen in een kuil, waarin hij een gemakkelijk zitbankje
met mos had bekleed. Vóór zich had hij een groote, platte veldkei
liggen op een tafeltje van met graszoden belegde, naast elkaar
gelegde knuppels.

Een plumpe ijzeren hamer was zijn eenige werktuig, en daar-
mede beklopte hij de groene bast der eikenknuppels, scheurde de
gekneusde schil er af met zijn eeltige handen en smeed de blinkend
witte, vochtige knuppels op een hoop; de schors werd zorgvuldig

bijengelegd tusschen een viertal in den grond gestoken stokken
en tot bossen verzameld.

Het groene hout liet zoo gemakkelijk de schil los, nu alle sappen
voor de bladvorming opstuwden naar de zwellende en open-
springende knoppen.

Telkens weer klonk het doffe, eentonige kloppen, plettend en
kneuzend kwam op het jonge hout de houthamer neer, waarvan
het ijzer blauwbesmeurd was door het ingebeten looizuur van
het eikensap. Telkens weer onderging een nieuwe knuppel de
vaardige afrossing, handig smeed hij ze om en om, 't eene uiteinde
loslatend om 't andere te vangen tot eindelijk de geschildte knuppel
onverschillig weggezwaid werd bij den hoop, waar ze krom en
bochtig, kris en kras dooreen lagen, drogend in zon en wind, tot
de binder ze ook in den band zou slaan.

Met rustigen ijver zat de oude houter op zijn kleine plekje in
het groote bosch, waar de zon zijn leden warmde onder 't blauwe
gelapte buis, waar de voorjaarszonnegloed zijn gezicht, hals en
handen reeds gebruikt had tot in de rimpels.

Wat een arbeid wordt er in zoo'n langen werkdag gevorderd
van die steeds bezige armen, terwijl de steeds gestrekte beenen
verstijven, verdooven en inslapen in den donkeren kuil, waarin
ze rusten! Die golden ook wel het meest de afwisseling in bezig-
heid, welke af en toe genomen moest, bij het hakken en besnoeien
van nieuwen houtvoorraad.

En toch, — wat een gezonde, rustieke arbeid weer, met rondom
dat heerlijke, vrije buiten! Wie geniet er als de boscharbeiders de
weldaden van zonlicht en frissche lucht bij zijn dagarbeid? —

Lief weertje! Best weertje! mompelde hij telkens weer, opkijkend
even van het werk vóór hem, afbrekend den dommelig soezenden
gang van kleine gedachtetjes.

Wat was 't daar heerlijk mooi om hem heen! Zachtens stoofde
de warme lichtgloed den vochten boschgrond, ijle waterdamp
wolkte er heel teer uit op. Er was bijna geen wind en de zwoele
lucht hing zacht trillend over het land.

De berkenstammetjes stonden glanzig wit onder de neerhan-
gende takken, slierten van goudgroene bladertjes, die zacht rit-
selend kruifden bij elk windezuchtje; vroolijke, darteljonge blaad-
jes flikkerend in lenteson.

En dichtbij en veraf lustige vogelliedjes, alom was het
een uitzingen van levensvreugd en wellust van zonnenschijn.
Als de vogels even zwegen, dan ruischte enkel de wind door de
berken: een helderbruine moshommel zocht langs den grond
naar hengelbloemen, dook even honingnippend weg in een kelsje,
snorde dan weer verder met dof gebrom.

Van verre uit het kreupelhout klonken de kappende slagen
der houthakkers en het doffe gebeuk van andere houters. Het
waren geluiden, die de rust van het bosch niet stoorden, want
dat was zoo rustig groot, zoo stil onder den breeden val van licht
en warmte uit ontzaglijke hemelwijdte, die blinkend weldid
over het land.

PEPPEL.

Smedige peppel, die neigt voor den stormwind.

Golvend en wuivend in sierlijk gedein.

Zie ik u staan zoo, een zilvrigen schijn

Telk moet ik zien, als iets schoons, dat uw vorm mint.

Schijn van het schoone, dat kunst aan een vorm bindt.

Ja, maar Het Kunnen, dat meer toch moet zijn.

Zoekt in beweginge, komst en verdwijn.

Rythme, de ziel, van wat, levend, zijn norm vindt.

Smedige peppel, in volgroenen tuin.

Richtend uw kruin als 'n vinger naar boven.

Is het uw wil, zoo uw Schepper te loven?

Biddende boom, met uw glansvolle kruin?

Ziet, door de kroon waart een windgolf, en hoort
Gij niet dat ruischende, fluistrende woord...?

HET GOLVENDE WIJE.

Glooiende akkers en heuveln, die schuiven

Purprend, al grijzer, hun lijnen dooreen:

't Verst blauwt de kim, niet de einder, want één

Top gluurt door 't waas nog van berken, die wuiven.

Karren den weg komen af, witte huiven:

Karren met paarden in stap, gaand alleen.

Doend bellen rinklen, ze tinklen ver heen

Over de velden. — Nu hoort ge ook snuiven.

Zwaar stappend gaat het ons huis langs. De mannen

Blikken naar boven en momplen een groet:

'k Hoor dan verflauwen de klanken en moet

Eindelijk te hooren ze d'ooren inspannen

Dan in het dorp zijn ze, 't gaat over keien

Rommlend... dan stilte — het golvende wijje.

J. H. DE VEER.

Schubel se.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET LOO (VOORZIJD).

H E T L O O.

HET Loo, het nieuwe 1), is geworden in de dagen toen het roemruchtige geslacht der Oranjes in de mannelijke linie ging uitsterven, toen de Koning-Stadhouder Willem de Derde, bekoord door die wildrijke streken van de Veluwe, aan zijnen vriend Godart van Reede, de latere Graaf van Portland, opdroeg, om niet ver van het oude kasteel een nieuw groot huis te bouwen. Met zekerheid werd voorheen gezegd, dat de architect van het Loo een Franschman was, Carat genaamd, maar den laatsten tijd is er de aandacht op gevestigd dat zekeren Jacob Roman architect, van Zijne Britsche Majesteit en Stadhouder Willem de Derde, de ontwerper van het huis en den tuin kan geweest zijn, ja, het is bijna aan geen twijfel onderhevig dat Roman de ontwerper was van de destijds door uitbreiding zoo vermaard geworden tuinen. Moeten wij oordeelen naar het uiterlijk van dit gebouw, dan kunnen wij haast niet twifelen aan den Hollandschen oorsprong. In dien tijd, het laatst van de 17e eeuw, moet het paleis, altijd volgens de oude gravures, niet wit gepleisterd zijn geweest, zooals nu, de gravures toonen dit betrekkelijk duidelijk aan. Het is niet na te gaan van welken tijd de bepleistering dateert, zeker is het echter dat het nu domineerend grijs en wit het gebouw niet verfraait, waarschijnlijk is het de traditie, die in deze de grootste rol speelt; toen het gebouw eenmaal wit gemaakt was, bleef het jaren lang zoo en de latere geslachten lieten het bij het oude.

De aanblik van het huidige Loo wekt wel gedachten aan den ouden tijd, en zooals het dan meermalen kan gaan, weemoedige en in dit geval bijna spijtige gedachten; want in die dagen van den Engelschen Koning William was het vorstelijk lusthuis op zijn schoonst. Het was kort na den inval der legers van den zonnekoning in het beruchte jaar 1672. Bijna was toen het paleis verwoest geworden door een bende stroopende Franschen. Die mannen hadden het kennelijk voornemen zich van het huis meester te maken, er zich te verschansen, en het daarna vermoedelijk te vernietigen. Maar een wacht, Jan van Sprang genaamd, achter struikgewas verscholen, roerde uit alle macht de trom, zoodat de vijand, een heftigen tegenstand van talrijke wapenden verwachtend, het maar beter vond snel den aftocht te blazen. Onze Stadhouder kwam na het rampjaar tot het plan om van Het Loo een echt Koninklijk buitenverblijf te maken.

Het onder toezicht van den Graaf van Portland na 1656 gebouwde huis werd aanzienlijk vergroot. De geheele plaats besloeg in die dagen een ruimte van 160 morgen gronds. Drie tuinen, terrasvormig met verdiepingen aangelegd, volgden elkander achter het paleis op. Zij besloegen de geheele breedte van het hoofdge-

1) Wanneer de restauratie van het „Oude Loo” geheel gereed is, open wij in de gelegenheid gesteld te worden, dat merkwaardige kasteel uitvoerig te beschrijven.

bouw met zijne zijvleugels. Er was een ongelooflijke rijkdom aan fonteinen, marmeren beelden, grotten, figuren van taxishagen, berceaux. Er werd toen ook een waterleiding aangelegd van af den Asselt, een hoogen heuvel; die waterleiding was bestemd voor een fontein wier stralen zich tot boven het paleis moesten verheffen. De weg die de leiding doorliep was een uur gaans lang. Deze waterleiding is sinds langen tijd verwoest. Dikwijls zijn er bij den bouw van huizen, aanleg van wegen en akkers, steenen potten of buizen van opgegraven.

Den 10en December 1694 werd het Loo door de Staten van Gelderland, die den vorst een bewijs van hulde wilden geven, verheven tot een „Hooge Heerlijkheid”, ten behoeve van hem en zijne nakomelingen.

„Hooge Heerlijkheid” bleef het Loo maar betrekkelijk kort, want reeds zes jaren na dien trof den Koning het ongeval in de tuinen van Hamptoncourt en daar hij geen kinderen naliet, verklaarden de Staten het van de oude rechten vervallen en het kwam weer als voorheen bij het Land-drost-amt der Veluwe.

Nu behoorde Het Loo onder de goederen der nalatenschap, waarvan het bezit door de erfgerechtigden, Koning Frederik van Pruisen en Johan Willem Friso onderling betwist werd. Na Johan Willem's dood in 1711 kwam het slechts tot een voorloopige overeenkomst, maar toen Prins Willem Carel Hendrik Friso meerderjarig was, werd er moeite gedaan tot een bepaalde afdoening.

Baron Diederik van Lijnden, Heer van de Park, opperhofmeester van den Prins, Baron Hobbe van Aylva, Drossaart van het Graafschap Buren, opperstalmeester, en Johan Duncan, zijn gewone Raad en Rekestmeester en rentmeester zijner domeinen, deze vier werden als gevolmachtigden naar Berlijn gezonden en sloten er in naam van den Prins een overeenkomst, die zij vervolgens den 16en Juni 1732 te Dieren ondertekenden, nadat de ondertekening door den Koning reeds den 14en der vorige maand te Berlijn had plaats gevonden.

Zoo raakte het Loo voorspoedig in handen van den Prins en werd opnieuw eigendom van den Nassauschen stam.

Toen de Prins tot Stadhouder der geünieerde provinciën benoemd was, schonken de Staten van Gelderland Het Loo wederom de rechten eener Hooge Heerlijkheid (besluit van 13 Januari 1748). De bezitting werd aanmerkelijk vergroot door de toevoeging van het geheele Ambt van Apeldoorn en het Udeler-meer.

Er kwam nu weer leven op het paleis. Willem de Vierde vertoefde er dikwijls, hij scheen een voorliefde te hebben voor dit heerlijk oord, want herhaaldelijk liet hij er aan verbouwen en verfraaien, maar toen hij in 1751 stierf, ving opnieuw een stil tijdperk aan.

Later woonde er Willem de Vijfde. Het was een vreedzaam

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET LOO (ACHTERGEVEL).

man, die nooit jaagde in de wildrijke streken rondom, maar die des te grooter voorliefde toonde voor de vischvangst, vooral in het Udeler meer, rijk aan zeer groote snoeken.

Wij weten hoe de Staten van Holland dan willekeurig het stadhouderschap vervallen verklaarden en den Prins het bevel ont namen over de Haagsche bezetting. De Prins verliet het land en toen beleefde Het Loo den allerslechtsten tijd.

De Pruisische benden hier, onder het bevel van den Hertog van Brunswijk binnengevallen, zoogenaamd om het gezag te herstellen, hielden er op de gruwelijkste wijze huis.

Maar dat was nog niet het ergste. Erger waren de echte mannen van de zonderlinge „Bataafsche Republiek”. De dikste boomen lieten zij vellen, het lood van de daken en van de geleidingen der fonteinen in de tuinen werd afgesneden en te gelde gemaakt, ook de prachtige meubels, kortom alles wat van waarde was, werd verkwanseld. Hollandsche vernielzucht en baldadigheid hielden er huis. Waar de Staat zulk een voortreffelijk voorbeeld gaf, kon men van vreemden al niet veel minder vandalisme verwachten. De Franschen kwamen in het land. Het Loo werd ingericht tot hospitaal en wel voornamelijk gasthuis voor soldaten die aan een toen zwaar heerschende besmettelijke huidziekte leden. Er kwam een tijd dat er bijna zesduizend zieken werden verpleegd. In die dagen, 1795, waren Deventer, Zutten, Doesburg en Arnhem eens nalatig in het voldoen der vorderingen ten behoeve van dat hospitaal en het gebeurde zoowaar dat de Generaal van Damme dreigde een deel der zieken van Het Loo te zullen inkwartieren bij de bewoners dier steden, wanneer zij hunne verplichtingen niet nakwamen.

Dat scheen werkelijk wel de nood op het hoogst. De redding was toen nabij, hier in de herschepping van de Noordelijke Nederlanden in een Koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon.

Deze vernam van het verwaarloosde lustoord, verlangde dat het in beteren staat gebracht en tot een vorstelijk verblijf zou ingericht worden. Hij zette zijn architect Tibault aan het werk en deze maakte van huis en tuin weer een schoon en statig geheel. Hoe veranderlijk en ongedurig Lodewijk Napoleon ook was, hij bezocht dikwijls Het Loo, hij liet dan o.a. den geheelen zomer van 1808 parades houden tot groot vermaak van het volk.

In 1810 werd Holland bij Frankrijk ingelijfd. Lodewijk Napoleon kon gaan, opnieuw bleven alleen een paar huisbewaarders en enkele bedienden als eenige bewoners van het paleis achter.

Een jaar later gebeurde het dat Napoleon door Gelderland trok. Hij zou ook eens zijn intrek nemen in het historische buitenverblijf. Eerst arriveerde de Keizerin met den Prins Neufchatel en de beroemde schoone Hertogin Monte-Bello. Het was wel de

schitterendste hofstoet ooit in die dreven gezien. Toen Napoleon zelf kwam, was de luister natuurlijk nog grooter. Onder een eskorte van veel gewapenden vertrok hij uit Zwolle, vergezeld van zijn maarschalk Duroc, Hertog van Frioul. De anecdoten gaan, dat de groote veroveraar zich lang niet op zijn gemak gevoelde op Het Loo. Zorgvuldig werden, wanneer hij in het park wandelen ging, de paden en lanen door soldaten doorzocht en ontruimd, geen arbeider zelfs mocht er blijven. Hij bleef er dan ook maar enkele dagen, toen arriveerden er een paar koeriers, die zulk slecht nieuws, wellicht over de onveiligheid van die streken meebrachten, dat Napoleon het raadzaam vond hals over kop zijn biezen te pakken. Lang sprak de bevolking er van, dat dit alles was geweest als een droom, de geweldige statie en de pracht van dat ontzaglijke Keizerlijke verschijnen, het vertoon van schitterende gevolgen, zoovele soldaten en ruiters, al dat nobel gebeuren gevolgd door de diepste stilte die er wel ooit op het paleis geheerscht had.

Het jaar 1813 kwam en het huis Oranje zette weer vasten voet op Hollands bodem. Willem de Eerste vond in heel Nederland geen aantrekkelijker oord dan die schepping zijner voorvaderen.

En zoo is Het Loo ook voor de volgende geslachten van ons Vorstenhuis gebleken. Onder Willem de Eerste werden de groote vijvers gegraven, die later uitgebreid, verdiept en rondom beplant zijn, o.a. ook door Koning Willem de Derde, die een groot conifeeren-liefhebber is geweest. Willem de Eerste deed er de valkenjacht, de aloude sport herleven, welk vermaak ook onder Willem de Tweede nog geruimen tijd duurde. Deze vorst voelde echter meer voor het door hem geheel omgeschapene Tilburg en kwam maar zelden op Het Loo.

Gedurende de regeering van den vader onzer Koningin vonden op het Loo een nieuw tijdperk aan. Hij liet vooral het park uitmuntend verzorgen, de vijvers nog vergrooten, talrijke conifeeren werden aangeplant, waaronder de zeldzame Japansche schermvarens. Hij liet nieuwe paden aanleggen en zorgde voor een algemeene verbetering der wegen.

In 1851 werd onder zijn toezicht aan den rechter vleugel der voorgebouwen de schouwburgzaal gesticht.

(Wordt vervolgd).

H. v. B.

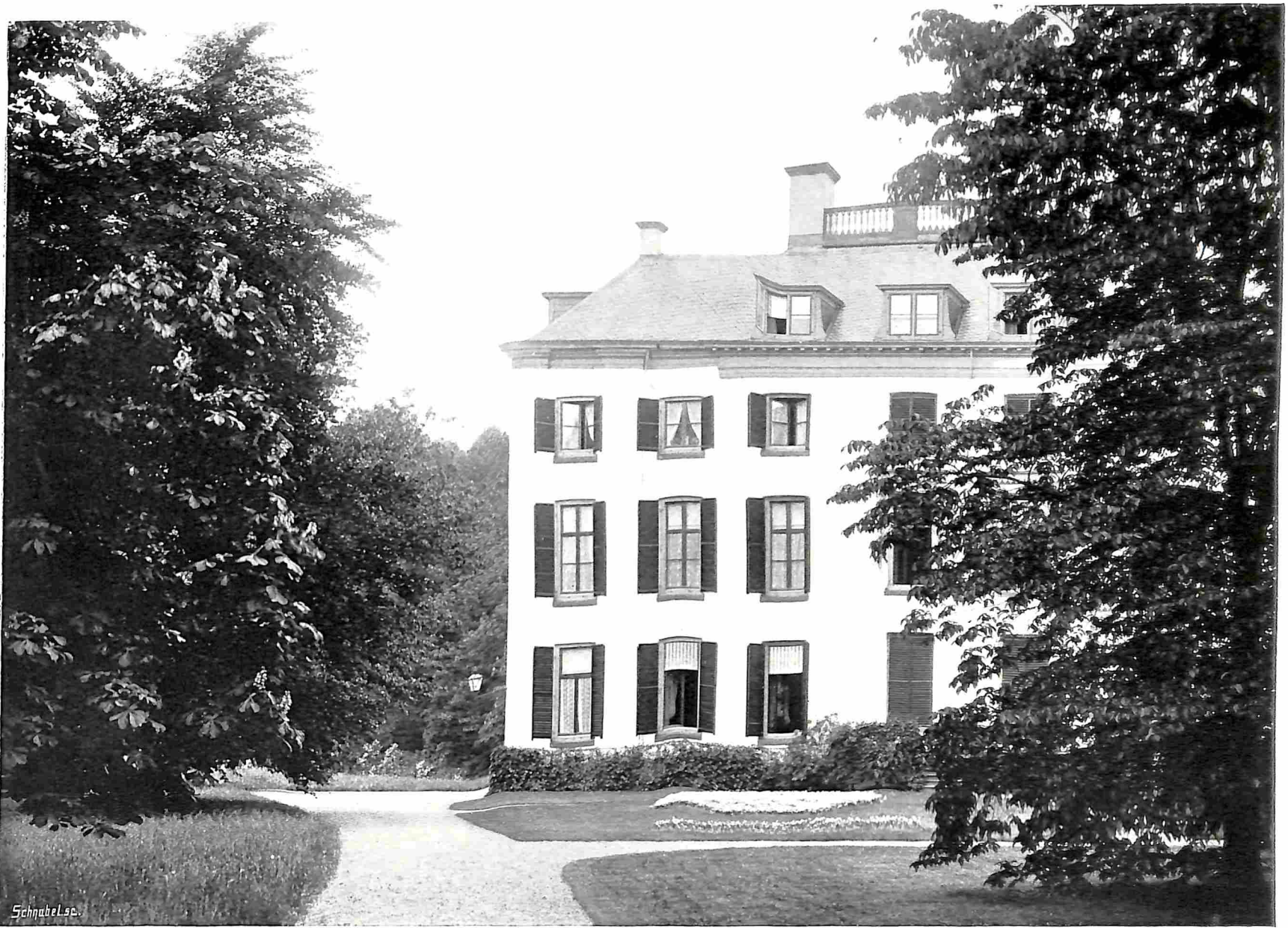

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET LOO (ACHTERGEVEL N.O. ZIJDE).

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET LOO. BLOEMISTERIJ MET ROZENHEUVEL.

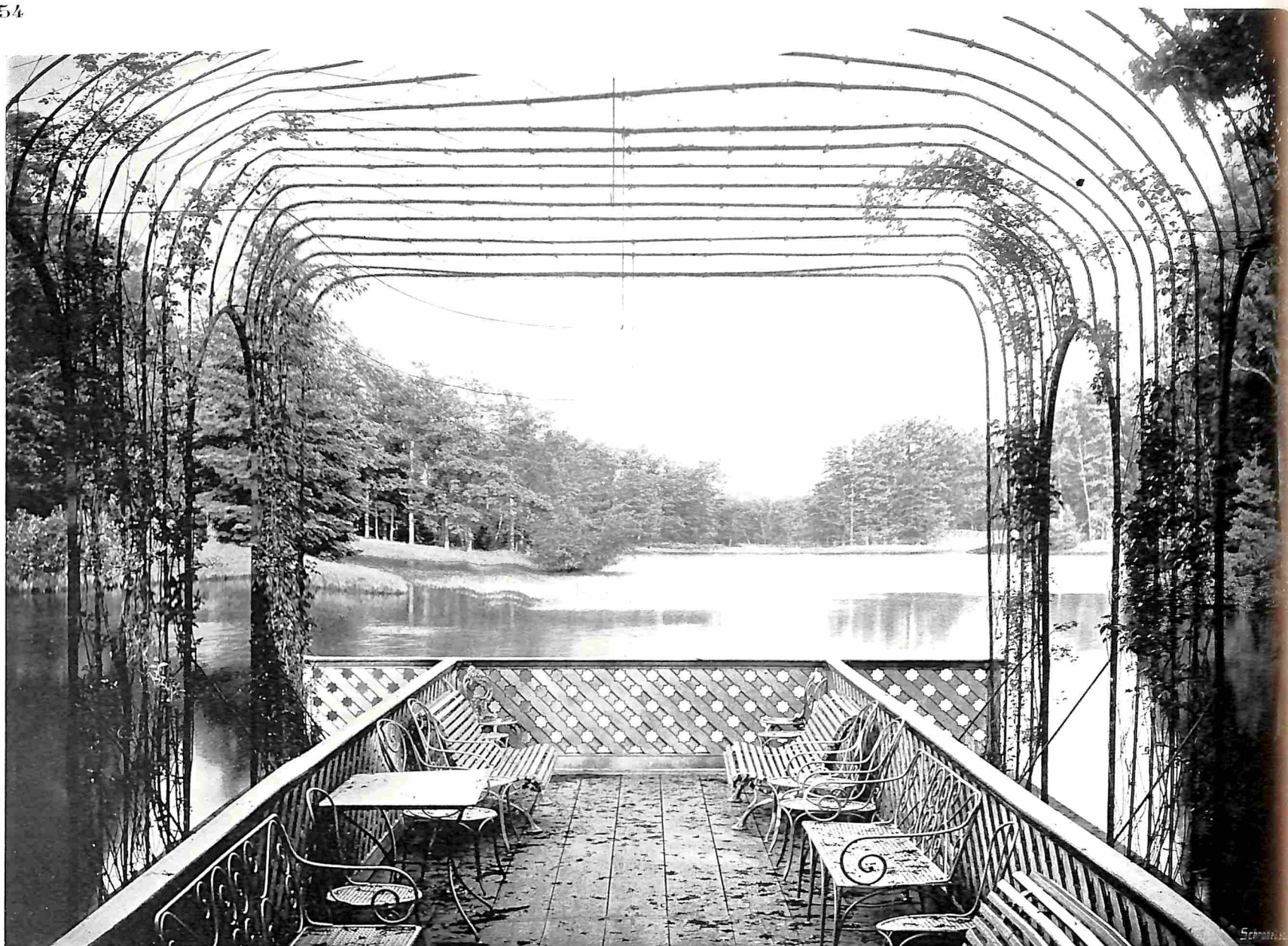
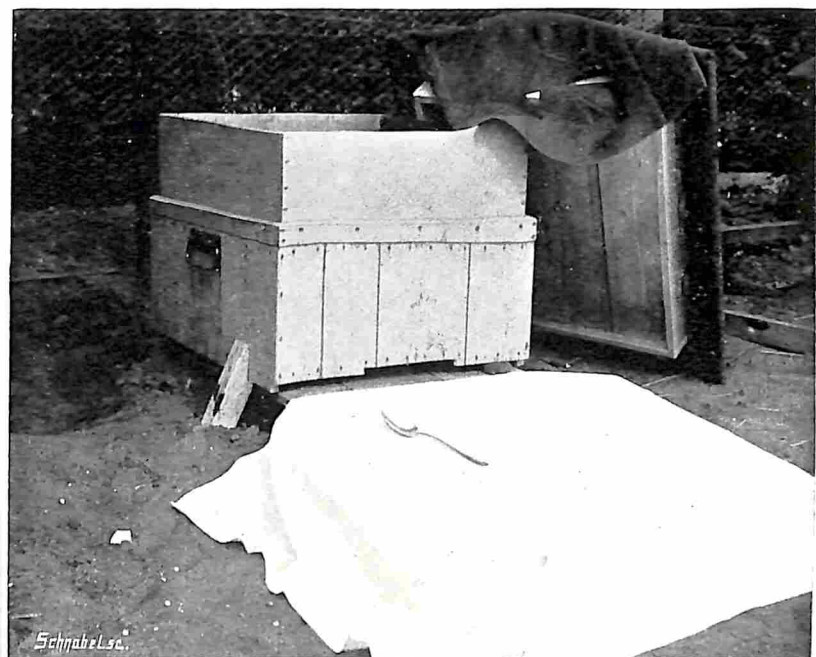

Foto Aug. F. W. Vogt. *PARK VAN HET LOO. UITZICHT VAN HET PAVILJOEN OP DEN GROOTEN VIJVER.*

Foto Aug. F. W. Vogt.

PARK VAN HET LOO. BERCEAU BIJ DE BLOEMISTERIJ.

DE INTOCHT.

TIS aan den avond van een zomersch-warmen dag in 't laatst van Mei. De groote zonnepool zinkt loom weg in de blikkerende plassen van Loosdrecht, met vloeibaar zilver gevuld. De warm-wazige nevels aan den horizont slorpen de spichtige stralen zoo geheel op, dat de vorstin van den dag haar lichtekransen verliest en zich toont bij 't scheiden als een ovale lichtvlakte slechts, zelf half verdoezeld in warmtedampen, die ze nog traag overvloeit met vreemde, zachte stervensglansen.

In 't reeds duistere dennenbosch zijn nog slechts de bovenste, dikke kronkeltakken, vlak onder den naaldenkroon, wonderlijk rozig bevlamd. Longensterkende, zwoele harsdamp hangt er in 't rond, tusschen de schilverstammen, nu met donker sepia beverfd.

Merels orgelen in plechtige, zuivere alttonen hun avondzang, dichtbij en ook verder, van alle kant.

De zachtgolvende heide, weer armer aan bloemen, nu de Meiïg zengende zonnestrallen, als tooverstaven van louter licht, door hun beroering de donkergroene brem van veel gouden sieraad beroofden, aemt langzaam weer uit den ingedronken zomerzonnebrand, de zachtglooiende hoogten nog even belicht, de diepten reeds beïnk door diep-zwarte schaduw.

Thans is het tijd voor den intocht van uw bijenvolk in de voor hen bestemde woning.

We halen het kistje, dat uw nieuwe vriendjes tijdelijk herbergde en dat ge zoolang hebt weggezet op een rustige, donkere plaats, nu te voorschijn. Het intense gebrom van onrust, door 't stootend en schommelend reizen per spoor en per kar, is grootendeels gestild. Slechts klinkt u door den gaaswand tegen een meer gedempt geluid, als van tienduizenden, zachttrillende glasvleugeltjes, dat even opbruist, als ze zien het meerdere licht van buiten; een geluid, dat spreekt niet meer van onrust, maar van kalm, pragend verlangen naar meer vrijheid, naar een vaste woonplaats en huiselijken, vredigen arbeid.

We gaan hun dit alles verschaffen op dezen heerlijken Meiavond. Vooraf nemen we eenige voorbereidende maatregelen.

Uw kast staat nu voorgoed op haar plaats, waarvan ge haar den geheelen zomer niet meer verwijderen hoeft; beter: moogt; tenminste niet op korten afstand. Een paar vlakke steenen leggen wij onder de drie schuine pooten; dat voorkomt scheef zakken, als de grond eens doorweekt wordt bij 'n zomerschen regenbui, terwijl tevens het vocht uit den bodem er niet door kan optrekken, naar grondplank of zijwanden. Bij het plaatsen dezer steenen onder de pooten zorgen wij ook, dat onze kast totaal niet overhelt naar links of rechts.

Nu maken we de voorste werveltjes van onze bodemplank los; daardoor kunnen we deze aan den voorkant wat omlaag laten zakken, zoodat er eigenlijk over de geheele kastbreedte een vliegplank gevormd wordt van een paar cM. hoog. Door er een paar steenen onder te plaatsen, voorkomen we, dat de bodem nog ager doorzakt.

Leg nu een flinke breede plank (hebt ge niets anders, dan maar het dak van onze kast) voor de bijenwoning; zóó, dat ze oploopt van den grond naar de vliegplank, dat is de voorkant van den bodem, en hier goed tegenaan sluit. Over deze loopplank spreidt ge een laken uit, dat ook reikt over de vliegplank tot aan het vlieggat. Absoluut noodig is deze doek niet, maar 't komt anders wel eens voor, dat een troepje bijen onder kast of plank wegruipt, den juisten ingang der woning niet vinden kan en daar ebt ge dan last mee. Ook zou de koningin wel eens kunnen oek raken zoo. En dan o wee! Mochten de bijen eens niet zillen inloopen, dan kunt ge hen ten slotte, als ge een doek bezigt, hierin opnemen en boven in de kast terstond tusschen de raampjes torten.

Ik hoop, dat ik u door 't laatste deel van m'n betoog niet bang

gemaakt heb! Dat was heusch m'n bedoeling niet. Integendeel: ik meende slechts u te moeten wapenen met 't oog op allerlei gebeurlijkheden, ofschoon zulke strubbelingen bij de noodige zorg zeer zelden voorkomen.

De doek ligt dus op z'n plaats.

Het dak gaat thans van de woning af en ge plaatst de tien raampjes met kunstraat in 't broedruim nauwkeurig op den juisten afstand. Het scheidingsplankje neemt ge er tot morgen uit.

Nu kijkt ge uw oudste zuster — stadsmensch nog, maar gelukkig toevallig juist buiten bij u gelogeed — eens allervriendelijkst aan. Hoe flink kan ze niet steeds omgaan met de naald: hoe menigmaal heeft ze u, als jongen nog, de afgeritste broekknoopen door andere vervangen: hoe vaak een scheur, bij 't woeste spel, of 't vallen op de straatkeien opgelopen, gedicht, onzichtbaar voor moeders oog. Zeker, ze zal, bereidwillig als altijd, ook thans weer voor u aan 't werk.

Ge verzoekt haar dan een paar vierkante kleedjes te vervaardigen, die juist binnen den opzetrand, bovenop uw broedraam passen. Twee kleedjes van zeer stevig linnen en ook een paar warme wollen. In een van de eerste moet ge aan den eenen kant een luikje laten knippen van 15 cM. in 't vierkant. Ligt het dekkleedje op de broedramen, dan kunt ge door dit luikje op te slaan een paar toplatten gedeeltelijk bloot halen. Door hierop een of ander toestel te plaatsen, kunt ge de bijen voeren, als 't noodig is; waarover later meer.

Leg nu beide linnen dekkleedjes over de broedramen, zet uw kap op en plaats onder uw bereik een kom water, een reiraichiseur, als ge die hebt, een lepel en een teekenvaar. Misschien komt ook uw aangestoken imkerpijp te pas.

Nu gaat het groote en grootsche gebeuren.

We maken voorzichtig, stooten vermijgend, het deksel van ons bijenverzendkistje los, maar lichten het nog niet op. Door 't gaas heen zien we, dat in den geschonken rusttijd de gansche zwerm zich onderaan het deksel heeft gehangen, als een geheele kalme rondige klomp van tienduizenden bruine lichamen en zilverglazige vleugeltjesparen.

Langzaam tillen we 't deksel van 't kistje omhoog en we vlijen nu den heelen bijentros zacht neer op den doek, een eind vóór 't vlieggat. Het deksel laten we langzaam achterover zakken, en nemen het weg. Natuurlijk zonder één bij te kneuzen. Nu nemen we het kistje zelf, houden het omgekeerd boven de bijenhoop en storten door een paar forsche stompen op den bodem de nog erin overgebleven bijen bij hun kameraden op den doek.

En daar kruipt en krieuwelt het dan dooreen, een bruinige, bezilverde, ronde koek van levende diertjes, die al meer zich verplat. Ziet ge nu wel, dat uw kap en handschoenen totaal overbodig zijn? Geen bij vliegt er op van de krieuwelende beestjesvlakte, vooral als ge het zaakje geheel zonder schokken of stooten inpikt.

Een een zwermbij vertoont bovendien tóch weinig steeklust. Bij 't aftrekken van den zwerm uit de oude woning zuigt iedere bij zich namelijk vol honing, om de eerste drie, vier dagen genoeg voorraad te hebben. Je kunt immers nooit weten, wanneer je eerst weer een onderdak zult hebben?

En met gevulde honingmaag steekt een bij zelden.

Maar laat ons nu niet langer staan redeneeren, we moeten afmaken. Ook wordt het al donkerder.

Om het opvliegen absoluut te voorkomen, bestuiven we de bruine bijenkoek op den doek met een weinig waterstof uit onze bloemenspuit. Ho, niet te veel: 't is niet de bedoeling, de beestjes te verdrinken; alleen hen in den waan te brengen, dat het regenen gaat en ze zich dus wat meer moeten aaneen sluiten en haasten om onderdak te komen.

Nu schep ik heel voorzichtig een lepel vol bijen van den hoop en vlij die vlak voor 't vlieggat neer. Snel bewegen zich de geknikte prietjes, even loopt men om en over elkaar heen, dan neemt de lepelvol de waslucht der kunstraat waar en trekt het vlieggat in, de woning binnen.

En dan komt er plotseling beweging in de tot nog toe doelloos en zoekend rondwriemelende bijenkoek op den doek. 't Is, of er een blij bevel: „gevonden, vooruit!“ door die ordelooze, verwarde gelederen gaat. De tienduizenden paren van eerst zoekend-onrustig trillende vleugeltjes richten zich achterwaarts: de kopjes met de kniksprietten wijzen vooruit naar 't vlieggat en daar stroomt alles de woning binnen, de pioniers van daareven na één breede vloed van bruine, intrekende lijfjes.

Waar de massa zich te veel opeenhoopt, het vlieggat verstopt of soms den voorwand der kast beklimt, geven we nog wat leiding met lepel of veer. Wat rook in de goede richting over de bijenvlakte geblazen, kan bij zeer warm weer misschien niet overbodig blijken: 't is thans onnoodig.

Zoo loopt — in letterlijken zin — alles van zelf.

Nu is het zeer goed, op te letten, of ge de koningin ook ziet binnengaan. Houd daartoe steeds het oog op de diertjes vóór de vliegopening. Ziet ge de moeder daar al? Neen, dat dikke beest, veel grooter dan een werkbij, met stomp achterlijf, is een dat, een mannetje. Hier en daar loopt er nog een: er zijn er maar weinig met den zwerm meegekomen. Ze zijn ook vrij overbodig, want uwe koningin, de moeder van den ouden kort, is reeds verleden jaar bevrucht en kan terstond uwe raten met eieren beleggen.

(Wordt vervolgd).

CHR. H. J. RAAD

EEN PRAATJE OVER HOCKEY.

DE OFF BULLY.

DE goede tijd voor Hockey-spelen is, wanneer dit nummer van „Buiten” verschijnt, voorbij, want evenals voetbal is hockey een spel om in den winter te beoefenen. Velen zullen het reeds hebben zien spelen, want deze sport wordt vooral de laatste jaren druk beoefend in Holland. Wanneer we dan ook hier een praatje over Hockey schrijven, is het in de eerste plaats niet voor hen, die reeds liefhebbers of kenners zijn, doch wel voor zulke, die nog weinig weten van dit vlugge, frissche buitenspel.

Voetbal wordt in Holland in elke plaats gespeeld, daarom achten wij de regels en de wijze van spelen algemeen bekend. Hockey heeft ongeveer dezelfde speelregels en ook het aantal spelers en de opstelling van dezen is ongeveer dezelfde. Waar

werd het ook door dames beoefend en sinds eenige jaren wordt het mixed gespeeld, d.w.z. dat dames en heeren in één pa-
spelen. Deze wijze van spelen achten wij echter verkeerd en zijn reeds vele stemmen opgegaan tegen het mixed-spelen. Men meent, dat de kwaliteit van het spel achteruit gaat, daar de heeren steeds in een Mixed-partij overheerschen, zij alles willen spelen omdat nu eenmaal de heeren in fysieke kracht boven de dames staan. Daardoor spelen de heeren te veel op zich zelf, terwijl juist het samenspel onderling een groote kracht van een el-
moet uitmaken. Aan den anderen kant heeft het mixed-spel veel voor, daar het zekere emancipatie en vooral de gezell-
heid bevordert.

Wanneer hier te lande het eerst hockey gespeeld is, kun-

EEN HAAGSCHE AANVAL ONDERSCHIEPT.

echter bij voetbal getrapt wordt, wordt in het hockeyspel de bal een veel kleinere, met een stok geslagen en is het trappen of op een andere manier voortbewegen van den bal volstrekt verboden. Hockey heeft daardoor niet het eenzijdige van voetbal, het eischt ook vlug loopen, lenigheid en uithoudingsvermogen, maar daarbij heeft het de voordeelen deels van cricket, deels van tennis. Want alleen met den stok wordt, zooals gezegd, gespeeld en daardoor stelt Hockey hogere eischen van all-round-sportsman dan voetbal. Waar bij voetbal de armen steeds in rust zijn, maakt Hockey de reeds zoo gezonde lichaamsbeweging ideaal, doordat ook met de armen gespeeld wordt.

In de eerste jaren dat in ons land gehockeyd werd, was het spel het monopolie der sterkere helft van het menschdom. Later

wij niet nagaan. Het is waarschijnlijk in 1890 door den heer Mulier uit Engeland overgebracht, want voor dien tijd werd hier nooit van 'gehoord. De oudste club hier te lande is de Amsterdamsche Hockey- en Bandy-Club in 1892 opgericht, spoedig gevolgd door de Haarlemsche club en een paar jaar later door een vereeniging in den Haag en het Rotterdamsche Victoria. Langen tijd waren deze vereenigingen de eenige Hockeyclubs in Nederland.

Sinds 1898 bestaat de Nederlandsche Hockey en Bandy Bond. Deze Bond wil natuurlijk het spel bevorderen en heeft dit alleen eerst gedaan door spelregels samen te stellen en competities uit te schrijven. De speelregels zijn ongeveer gelijk aan de Engelsche regels, doch het materiaal, waarmee hier gespeeld wordt, vooral d

HET NEMEN VAN EEN CORNER VOOR HET HAAGSCHE DOEL.

bal, is verschillend. In Engeland speelt men met een cricket-bal, tenminste de gelijkenis is daarmee zoo niet volkomen, dan toch zeer groot, (de bal is wit), terwijl men hier een bal van paardenhaar, met zeildoek en touw omkleed, gebruikt. De Hollandsche bal is grooter en minder gevaarlijk. Ook mag men volgens de Engelsche regels alleen rechts spelen en aanvallen, terwijl de Hollandsche regels elke manier van spelen toestaan. Het spel is hier door veelzijdiger en wij hebben Engelsche spelers gesproken, die ons spel hier spelende, onze Hollandsche manier aanbevelenswaardig vonden.

In het afgelopen seizoen schreef de Bond drie competities uit, n.l. de eerste en tweede klas competitie en dit jaar voor het eerst, de oostelijke competitie. In de eerste klas competitie speelden vijf vereenigingen en wel de Haagsche Hockey-Vereeniging, Amsterdam, Haarlem, Victoria en Odis, die in deze volgorde het seizoen eindigden. In de tweede klas competitie speelden de tweede elftallen van de vier eerstgenoemde clubs met nog een derde elftal der Haagsche Hockey-Vereeniging, Dordrecht en Evites, terwijl in de Oostelijke competitie de clubs uit Wageningen, Zutphen en Groningen meedongen. Het einde van deze competities was, dat de Haagsche Hockey-Vereeniging Kampioen van Nederland werd.

Aan het einde van het seizoen worden meestal een of twee wedstrijden door de Bond georganiseerd, die geheel buiten het competitie-programma vallen. Was het vroeger al eens de ontmoeting van studenten tegen niet-studenten of spelers uit Noord-Holland tegen die uit Zuid-Holland, dit jaar was het een ontmoeting van den Kampioen met een elftal, samengesteld uit de beste spelers der overige vereenigingen. Deze wedstrijd werd den 21sten April in den Haag gespeeld. Wij geven hierbij eenige foto's van deze ontmoeting, die in het voordeel der gecombineerde spelers met 3-1 afliep en die dus op den kampioen, die dit jaar nog niet geslagen was, een mooie overwinning behaalden.

Voor de mixed-clubs en voor de wedstrijden tusschen dames-elftallen worden geen competities uitgeschreven. Toch hebben er in den loop van het seizoen heel wat wedstrijden plaats gehad tusschen mixed- en dames-elftallen. In navolging van den hockey-dag, die elk jaar in October vanwege den Bond te Heemstede gehouden wordt voor heeren-elftallen, schrijft de Haagsche Hockey-Vereeniging ieder jaar een mixed-hockey-dag uit in den Haag. Doch dit jaar hielden ook de Leidsche en Hilversumsche clubs hunne hockey-dagen.

Over dameswedstrijden is de vorige week het een en ander door een der medewerkers van dit blad reeds meegedeeld.

Zoo wordt het Hockey-spel langzaam maar zeker een populair spel. Dat het nog niet algemeen gespeeld wordt, vindt misschien zijn oorzaak in de groote kosten van een terrein, de uitgaven voor stokken en het gebruik van vele ballen. Wij hebben echter vertrouwen in dezen sport, die om zijn veelzijdigheid algemeene belangstelling verdient.

HET EERSTE ELFTAL DER H.H.V.

EEN ELFTAL DER AMSTERDAMSCH E HOCKEY- EN BANDY VEREENIGING.

EERSTE ELFTAL DER HILVERSUMSCHE MIXED HOCKEY CLUB.

HET NEDERLANDSCHE ELFTAL.

S P O R T.

DE jongste sportdag, Zondag 9 Juni, eischte alleen voor zeilers en cricketers, de noodige belangstelling. De tweedaagsche onderlinge Zeilwedstrijden door de „Koninklijke Roei- en Zeilvereeniging” van Amsterdam naar Volendam en terug op Zaterdag en Zondag j.l. uitgeschreven, hadden een alleszins prettig verloop. De animo en deelname was vrij groot, terwijl vooral Zaterdag de wedstrijden zeer spannend waren. De *Carmen* herhaalde haar Hollandia-overwinning, door in de A.B.C. klasse van de *Matchiche* te winnen. Zondag echter werd de *Carmen*, die wederom eerst-aankomende was, gediskwalificeerd, wegens aanvaren van den tegenstander.

De *Stella*, van meet afgaand, behaalde Zaterdag in de handicap-zeilwedstrijden een zeer fraaie overwinning, terwijl *Bestevaer* van de betrekkelijke windstijle gebruik maakte om Zondag door goed zeilen de eerste prijs te behalen.

De uitslagen der Zondag gespeelde cricket-wedstrijden door de 1e ronde van den „Telegraaf” Beker werden met belangstelling gevolgd. Immers verschillende sterke 2e klasse clubs kwamen nu tegenover 1e klassers te staan.

Het Leidsche Ajax gaf bij voorbaat den wedstrijd tegen het Amsterdamsche Volharding verloren en kwam niet op.

V.V.V. eveneens uit Amsterdam trok naar de residentie, alwaar het werkelijk goed fielden dezer tweede klassers alom werd bewonderd. Toch won het eerste Haagsche met 9 wickets en 3 runs.

Albion uit Zaandam werd op eigen terrein door Olympia geklopt. Olympia won met 5 wickets en 7 runs.

Amstels I versloeg in Haarlem Volharding II met 5 wickets en 19 runs. Rood en Wit II zegevierde in Heemstede met 34 runs over het Rotterdamsche V.O.C.

Op 21 Juli komen nu in de tweede ronde de volgende clubs tegenover elkaar:

Heemstede. Rood en Wit—Olympia.

Haarlem. A.C.C.—Volharding.

Heemstede. Rood en Wit II—'s Gr. C.C.I.

Den Haag. 's Gr. C.C. II—A.C.C. II.

J. C.

Wij ontvingen ter aankondiging * een aardig boekje over *Lawn-tennis, de regels en nog wat, door een tennisser*; uitgave J. F. VAN DER VEN, te Baarn. Het is bestemd voor beginnende spelers en als zoodanig bevat het dan ook heel goede wenken. Voorin staan de vertaalde Engelsche regels, dan komen de opmerkingen van „tennisser”, waarvan jeugdige beoefenaars der tennissport inderdaad kunnen leeren.

Collier te Oxford heeft twintig * jaar * lang jaarlijks veel studenten onderzocht om uit te maken, of zij al dan niet geschikt zijn voor de inspanningen der sport. Reeds lang had het hem daarbij getroffen, dat jongelieden in oogenschijnlijk voortreffelijken gezond-

heidstoestand na lichamelijke inspanning eene hoeveelheid eiwit uitscheiden. Vroeger ried hij in zulke gevallen met beslistheid af zich aan de vermoeienissen der sport over te geven, tegenwoordig echter acht hij die bezorgdheid eigenlijk overbodig, sinds hij, te zamen met Lecky, bij 156 studenten, die zich voor roeiwedstrijden oefenden, in 81 gevallen (dus 51 pc.t) duidelijke albuminurie kan vaststellen, terwijl bij de groote roeiwedstrijden te Oxford al de roeiers albuminurie vertoonden. Na rust verdwijnt die eiwitloozing weer, wel een bewijs dat het uitscheiden van eiwit niet zoo een bedenkelijk verschijnsel is, altijd wanneer het zich na sterke lichamelijke inspanning openbaart. Van belang is het dan óók nog, eens te onderzoeken of wellicht de trainers, een min of meer onoordeelkundig diëet voorschreven.

In het Bull méd. 1906, No. 81, zet dr. le Gendre voor- en nadeelen uiteen, die het tuffen voor de gezondheid heeft. Herhaaldelijk zag hij zeer kwellenden, algemeenen pruritus (jeuk) snel er door verdwijnen, ook netelroos, hoewel hij in twee gevallen juist netelroos er bij zag ontstaan. Lijders aan asthma gevoelen zich zeer wel er bij, ook tuberculose-lijders in het beginstadium en armbloedigen, mits zij met mate er van genieten. Hart-patiënten doen beter zich er van te onthouden, evenals lijders aan gal-, blaas- of nierstenen. Daarentegen ondervinden een gunstigen invloed er van: lijders aan stofwisselingsziekten (jicht en suikerziekte), en zij die aan constipatie laboreeren; eveneens is het tuffen aan te bevelen bij gebrekkigen eetlust, darmverslappig, colitis membranacea, flatulentie. Ook voor het leger der zenuwzwakken is het goed, maar slechts dan, als zij zelf het voertuig niet sturen.

VARIA.

In vele streken van Duitschland planten de gemeenten zelve langs de berm van de openbare wegen of in lanen vruchtboomen, waarvan de opbrengst ten bate van de gemeentekas wordt verkocht. Een Duitsch blad geeft het volgende staatje van de ontvangsten die een aantal gemeenten in het regeeringsdistrict Kassel in 1906 van die boomen hebben gehad: Kreits Kassel 22,580 mk., Wolfhagen 16,586 mk., Witzenhäusen 16,267 mk., Eschwege 12,234 mk., Marburg 10,048 mk., Fritzlar 11,679 mk., Frankenberg 7234 mk., Fulda 1389 mk., Gelnhausen 5234 mk., Gersfeld 151 mk., Hersfeld 3375 mk., Hanau 2405 mk., Homburg 5980 mk., Hünfeld 1361 mk., Schlüchtern 2986 mk., Schmalkalden 2220 mk., Ziegenhain 5280 mk., Rotenburg 6730 mk., graafschap Schaumburg (kreits Rintelen) 7454 mk., Kirchheim 9248 mk., Meisungen 9469 mk., Hofgeismar 42,714 mk., te zamen ongeveer 202,700 mk.

DE ZOMERSNOEI.

ENIGE weken geleden was ik op bezoek bij een jong arts op een welvarend dorp in Zuid-Holland. Pas kort geleden had hij de praktijk overgenomen en bewoont nu het huis van zijn voorganger. Hij verzocht mij eens een kijkje in zijn tuin te nemen en ik deed dit niet alleen met genoegen, maar zelfs met belangstelling. Hiervoor bestond een bijzondere reden. Ruim 16 jaar geleden was die zelfde tuin door mij ontworpen en beplant, maar sinds dien tijd had ik hem nooit meer gezien, alleen wist ik, dat hij door een z.g.n. bekwaam vakman zou worden onderhouden. Wat zou er wel geworden zijn van de fraaie bloemheesters, die er indertijd in gezet waren en die ik met zorg had uitgekozen, vooral met het oog op een rijken voorjaarsbloei.

Toen wij in den tuin zouden gaan, werd de dokter weggeroepen en dus moest ik alleen de resultaten van hetgeen de bekwame vakman had tot stand gebracht, gaan bewonderen. Ik wandelde een paar keer den tuin rond en had juist alles eens nauwkeurig opgenomen, toen mijn vriend, de dokter, terugkwam en dadelijk naar mijn bevinding vroeg. Ik keek hem eens aan en gaf hem toen met een paar krachtige woorden te verstaan, dat hij eerst dien bekwamen vakman en dan al zijn heesters maar moest opruimen, want dat door de verregaande onkunde van den eersten, de laatste totaal bedorven waren. Het was inderdaad bedroevend, zooals alles er uitzag; geen bloemetje was er te bekennen aan de takkenbossen, die bloemheesters moesten heeten. Allen, letterlijk allen waren in den grond bedorven en dat alleen door dat ellendige snoeien. Geen bloem zal hij, die zooveel geld voor zijn tuin over had, gezien hebben en dat wel om de eenvoudige reden, dat al de bloemknoppen door den bekwamen (?) vakman waren weggesnoeid, lang voor dat zij tot ontluiken konden komen. Het was jammerlijk, neen ergerlijk om te zien, des te meer waar de overtuiging bij mij bestaat, dat er nog tal van dergelijke bekwame (?)

onderhouders van tuinen, villa's en buitenplaatsen rondlopen, tuinlieden, die van het snoeien van bloemheesters juist zooveel verstand hebben als een koe van het schaakspel.

Ieder, die buiten woont en vooral ieder liefhebber, die een nieuw aangelegden tuin heeft, moet ik dan ook dringend aanraden, weest bij het kiezen van uw tuinman even voorzichtig als bij het kiezen van uw dokter. Er zijn bekwame tuinlieden genoeg, doch gij moet ze weten te vinden even als een goed medicus. Is dat snoeien dan zoo'n moeilijk werk, hoor ik velen reeds vragen en mijn antwoord daarop is, dat het voor hem, die verstand heeft van bloemheesters en ze goed kent, zoo moeilijk niet is, maar dat het daaraan nog al eens ontbreekt. Een hoofdzaak is, dat men weet, wanneer gesnoeid moet worden, in den winter of in den zomer en nu bestaat bij vele tuinlieden nog maar al te zeer het idee, dat de winter er is om te snoeien en dat al dat gepraat over zomersnoei maar gekheid is. Dan staan de heesters immers in blad, zeggen zij, en wie zal het in hemelsnaam in zijn hoofd halen, er dan takken af te gaan snijden.

Ik kan den liefhebbers, die bloemheesters in den tuin hebben staan, geen beter raad geven, dan ze eens goed te bekijken, wanneer

zij bloeien, en vooral, wanneer zij in bloei komen. Er behoort slechts zeer weinig opmerkingsgave toe om te zien, dat er een zeer groot verschil bestaat tusschen het ontwikkelen der bloemknoppen bij de een en bij de andere soort. Bij velen zal men toch zien, dat reeds vroeg in het voorjaar of den voorzomer de bloemen of bloeiwijzen zich ontwikkelen te gelijk, bij sommige zelfs, voor de jonge twijgen; de heester zal dus tegelijkertijd met bloemen en jonge bladeren prikken en deze zullen allen ontspruiten aan die twijgen, welke het voorgaande jaar volgroeid waren. Dergelijke heesters bloeien, zooals het met een vakterm heet, *op het voorjarige of oude hout*. Op geheel verschillende wijze bloeien echter

veel anderen. Hier ziet men in het voorjaar eerst de twijg ontluiken, in den voorzomer groeit die door en midden in den zomer of in het najaar ontwikkelen zich pas de bloemen, gewoonlijk aan het eind van die twijgen. Deze bloeien dus op de takjes, die zij in den loop van den zomer gemaakt hebben, zij bloeien op het *éénjarige of jonge hout*, zegt een kweker.

Zoo goed als er nu verschil is in de wijze van bloeien, bestaat dit ook in den tijd. De heesters, die op het oude hout bloeien, doen dit gewoonlijk vroeg in het voorjaar tot in den voorzomer, bij die, welke dit op het jonge hout doen, geschiedt het in den regel in den nazomer of het najaar.

Beide soorten heesters nu moeten geheel verschillend behandeld en gesnoeid worden en hiermede wordt maar al te vaak verzuimd rekening te houden. Het spreekt toch wel van zelf, dat, wanneer van een heester, die op het oude hout bloeit, in den winter al de voorjarige twijgen worden weggesnoeid, ook tegelijkertijd de bloemknoppen worden weggesneden en er van bloeien

hoegenaamd geen sprake zal zijn. Zij zullen dan in het voorjaar opnieuw uitloopen, gedurende den zomer krachtige scheuten ontwikkelen, in den nazomer zal het hout van deze twijgen rijpen en de bloemknoppen zullen er zich op vormen. Veel, zeer veel zal zoo'n

heester dan voor de lente beloven, doch in den winter komt de tuinman, de mooie bloemtakken worden weggesnoeid en verbrand en terecht ziet de bloemenliefhebber zijn hoop op een mooien voorjaarsbloei op nieuw in rook opgaan. Op deze heesters nu, die vroeg in de lente op het oude hout bloeien, moet de zomersnoei worden toegepast en doet men dit oordeelkundig, dan zal een rijke bloei de belooning voor een zooveel betere behandeling zijn.

Als voorbeeld kan de hierbij gaande afbeelding dienen van een *Forsythia*, die telken jare in het Plantsoen te Leiden de aandacht van honderden wandelaars trekt. Half Maart is deze heester overdekt met helder gele bloemen, reeds op verre afstand kan men haar opmerken en ieder, die hare somtijds meer dan een Meter lange, geheel met bloemen overdekte twijgen ziet, spreekt den wensch uit er ook zoo een in zijn tuin te hebben, daarbij vergetende, dat een zelfde heester erwellicht reeds jaren in staat en hij het zelfde genot zou kunnen smaken, indien hij maar toezag, dat zij niet des winters, maar in den voorzomer gesnoeid was. Hetzelfde geldt voor de *Malus floribunda*. Een prachtiger bloemheester is in het voorjaar niet denkbaar, wanneer hij maar oordeelkundig gesnoeid wordt.

FORSYTHIA SUSPensa

(in het plantsoen te Leiden voor den zomersnoei.)

MALUS FLORIBUNDA (Sierappel in den Hortus te Leiden).

Zoodra zijn nu dergelijke heesters niet uitgebloeid, gewoonlijk in Mei, of het is tijd haar te snoeien. Men kan dan gerust de lange, roede-vormige twijgen wat inkorten en er zonder vrees hier en daar een wegnemen, de heester heeft dan den ganschen zomer voor zich om nieuwe takken te maken, waarop zij dan het volgend voorjaar weder bloeien zal. Dit inkorten en wegnemen moet echter ook met overleg geschieden. Meer aan een heester snoeien dan hoog noodig is, is nooit gewenscht, doch in tuinen van middelmatigen en kleinen omvang is het dikwijls noodig. De twijgen moeten dan steeds zoo gesnoeid worden, dat dit vlak boven een naar buiten gerichte knop geschiedt, zoodat de twijg, die uit dien knop te voorschijn komt, niet naar het inwendige van den heester, doch naar buiten zal groeien, waar hij ruimte, licht en lucht zal vinden om zich krachtig te ontwikkelen en nieuwe bloemknoppen te vormen. Dikwijls komt het nu voor, dat niet één, doch twee of drie twijgen het voorgaande jaar op den ingesnoeiden scheut ontsproten zijn, is dit het geval, dan zijn er één of twee te veel, de sterkste laat men dan doorgroeien, doch de beide zwaksten worden geheel verwijderd en wel zoo dicht mogelijk bij den ouden tak. Vergeet men dit, of erger, snoeit men al dergelijke twijgen in, dan zullen die zich weder vertakken, de jonge scheuten zullen in alle richtingen door elkander groeien en in plaats van een goed gevormden struik, waar lucht en licht behoorlijk in kunnen doordringen, waaraan iederen tak als het ware tot zijn recht kan komen, krijgt men een gewirwar van takjes, dat aan den heester zijn fraai voorkomen geheel ontnemt. Dit zijn de zoo beruchte takkenbossen, waaraan onze tuinen helaas nog maar al te rijk zijn.

Behalve bij den zomersnoei moeten deze heesters echter ook des winters nagezien worden en wel hoofdzakelijk om het doode hout te verwijderen en ook om de z.g.n. waterloten weg te snoeien. Bekijkt men in den winter zijn heesters, dan zal men zien, dat uit de wortels een aantal dikke scheuten zijn ontwikkeld, die er zwak en sappig uitzien. Dit zijn de z.g.n. waterloten en bij een nauwkeurige beschouwing zal men zien, dat er zich geen enkele bloemknop op bevindt. Deze nu kan men des winters gerust bij den grond afsnijden. Zij doen aan den heester toch weinig of geen nut. Ook kan men des winters goed zien of zich ook oude uitgeleefde takken in den heester bevinden, die dan weggesneden kunnen worden, om ze in den zomer door krachtige jonge scheuten te vervangen. Meer mag er des winters aan een dergelijke heester niet gesnoeid worden.

Er zijn heel wat bloemheesters, op wien de zomersnoei moet worden toegepast, wil men er het volle genot van hebben. Enkele der meest in tuinen voorkomende zijn de volgende:

- Amygdalus communis* — Amandel, prachtige bloemheester, bloeit zeer vroeg.
- Conus mas* — Kornoelje, met gele bloempjes.
- Dentzia's* — in verschillende fraai bloeiende soorten.
- Diervilla's* of *Weigelia's* in zeer mooie verscheidenheden.
- Forsythia suspensa*, een der vroegste bloeiende heesters.
- Magnolia's*, de prachtige z.g.n. Tulpenboomen.
- Malus*, Appel, waaronder zeer rijk bloeiende heesters.
- Philadelphus*, de Jasmijn, een zeer geliefde bloemheester.
- Prunus triloba*, een prachtige bloemheester.
- Ribes sanguinea*, een zeer rijk en vroeg bloeiende heester.
- Staphylea colchica*, een wit bloeiende, prachtige heester.

Al de hier opgenoemde zijn voor aanplant in grootere en kleinere tuinen geschikt. Bestelt men ze bij een vertrouwd boomkweeker, zoodat men zeker is ze te verkrijgen, ziet men goed toe, dat ze oordeelkundig, d.w.z. pas na den bloei en dan nog niet meer dan noodig is, gesnoeid worden, dan kan men er

ook van verzekerd zijn in het voorjaar zijn tuin met bloemen te zien prijken. Een voorrecht dat nu vele moeten missen.
E. Th. W.

Het braken ter vernietiging van onkruid

HOE vaak komen we, hetzij op spoor of tram, te voet of op fiets niet door streken waar ons oog wordt getroffen door onatzienbare akkers, bezaaid met een gewas dat door zijne heldergele bloempjes de aandacht trekt. Zulke door herik verpest landerijen komen veel voor. Een der oudere methoden ter vernietiging van onkruid, die naast voordeelen echter ook hare bezwaren bezit, is het braken van den grond, waaronder men verstaat het gedurende b.v. een jaar rust gunnen aan den bodem, door haar niet met een vrucht te bezaaien, doch integendeel gedurig te ploegen en te eggen.

Een der bezwaren van deze wijze van werken is wel, dat men eene oogst verliest, welke schaduwzijde meer gewicht in de schaal legt op eenen goeden grond dan op eenen minderwaardigen.

Op den zwaarsten, besten bodem zal men, indien het land vervuild is, op den duur onbevredigende oogsten krijgen, indien jaar op jaar in een dergelijken bodem wordt gebouwd zal men de opbrengst voortdurend zien verminderen. De dunne stand van het gewas gaat samen met en is voor een groot deel een gevolg van de welige ontwikkeling van het onkruid, zoodat dit jaarlijks in staat zal zijn meer zaad te leveren. Dit is een factor die vooral bij herik van zeer veel gewicht is. In zulke gevallen kan het braken gedurende een jaar inderdaad wonderen doen. Is de bodem ondanks het vele onkruid dat er in voorkomt, vrij van het op verschillende gronden in zoo ruime mate voorkomende kweekgras, dan kan in den herfst diep worden geploegd en het land, indien het op de ruwe wintervore blijft liggen, flink uitvriezen.

Bevat de grond daarentegen veel kweekgras, dan dient niet dieper te worden geploegd dan noodig is om juist onder het onkruid te komen, dit bevindt zich dan in de bovenste omgeploegde laag en kan in het voorjaar nadat de vorst hare werking heeft doen gelden en de bouwvore murw gemaakt, met behulp der egge of van den grubben gemakkelijk worden verzameld. Wanneer in een regenarm voorjaar de grond zeer droog is, kan men bij de eerste behandeling volstaan met den akker flink te eggen en dan den grond te laten rusten, totdat het onkruid in de bovenste laag gekiemd is. Een zware kleibodem wordt gemakkelijker te bewerken aangezien deze, na diep geploegd te zijn zonder inwerking van de vorst murw gemaakt wordt. Juist op de klei is het van zoo uiterst groot belang den goeden tijd voor de bewerking te kiezen: ploegt men in het voorjaar wanneer de grond vrij nat is dan zal de vurg zoodra de zon erop schijnt, steenhard worden en elke verdere bewerking daarmee onmogelijk gemaakt zijn, terwijl indien de kleigrond reeds te droog is geen ploeg in den grond te krijgen is.

Is het onkruid gekiemd, dan kan men weer ertoe overgaan vaak te ploegen, juist de ondiepe bewerking moet de kiemplantjes doodden, zoodat het noodig kan zijn soms, (wanneer door droogte de grond achter den ploeg ophoopt in plaats van behoorlijk uiteen te vallen) het te ploegen perceel vooraf nog te rollen. Na drie of vier weken, in dat geval, wanneer weder het onkruid voldoende is gekiemd, ploegt men een weinig dieper. Daarna wordt geëgd of gerold.

Men herhaalt deze bewerking alnaarmate zulks noodig blijkt te zijn, vijf of zes keeren, telkens enkele centimeters dieper ploegend.

Vóór de laatste maal ploegen wordt stalmest, desnoods met toevoeging van kali- en fosforzuurhoudende meststoffen, op den akker gebracht en deze niet te diep ondergewerkt.

Wanneer geploegd zal worden, dient de grond altijd min of meer gebonden te zijn door voldoende vochtigheid.

Naast het voordeel, dat men door deze methode van braken vrij zeker twee zeer lastige onkruiden, n.l. de herik en den distel, kan meester worden, bereikt men er tevens mede dat in den regel in een volgend jaar eene betere oogst wordt verkregen, aangezien door het braken de grond uitrust. Voorts wordt vooral een zware kleigrond in beter en gemakkelijker te bewerken toestand gebracht door het keer op keer en telkens op iets grootere diepte ploegen. De eigenlijke bewerkingen die verband houden met het braken, hebben plaats van het voorjaar tot Augustus en vallen dus in den tijd waarin buiten den arbeid die het hooien en oogsten medebrengt, weinig werk voor de paarden te verrichten is.